

ШЫН

1925
июль
1
СРЕДА
№ 125 (2810)
ӨРТӨЗ 20 КОП.

Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин органы

Провокаторларның Берлинге кылган үүлгединге совет улус килеңнээшкинин илередип турар (1 арын).
Көдээ ажил-агый ажилдарын организастыг эрттирер (1 арын).
ВЛКСМ обкомунун VII пленуму (2 арын).
И. Делег-оол.—Хана солуну пар-

тийжи агитацияның чугула мепсээ (2 арын).
О. Опеен.—Эки ажилдыг агит-коллектив (2 арын).
А. Баталов.—Пропогандист эки ажилдаан (2 арын).
А. Лепешкин.—Күрүне-биле хуусаа бетинде санажып турар (2 арын).

И. Леванов.—Совет ийитилелин мораль-политиктиг чаңгыс эни (3 арын).
Улус демократиязының чуртта-рында (4 арын).
ГСЧП-нин партия активтеринин хуралдары (4 арын).
Кореяда болуушкуннар (4 арын).

ССРЭ-ниң Саң министерствозунуң дыңнады

ССРЭ-ниң улус ажил-агыйн хөгжүдеринин (1925 чылдагы) 15 миллиард рубль түннүг үндүргөн Күрүне чээшкини июньнун 27 хүнүнүн төңгүзүгө чедир 15 миллиард 343 миллион рубльге таратынган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң айтышкынына үндөйлөш, чээшкини бижидилгени 1925 чылдын июнь 28-те бүгү черлерге соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Саң министрствозу айтышкыны берген.

ССРЭ-ниң Саң министри А. ЗВЕРЕВ.

Политиктиг агитацияны массаларже

Политиктиг агитация болза, калбак массаларны идея талазы-биле кижилеринге, Коммунистг партияның болгаш Совет чазактын шийтпирлерин, директиваларын амыдыралга боттандыраарыче ажилчы чоннарны сырый ыгыштыраарына күштүг чепсек болур. Агитатор болза марксизм-ленинниң улуг идеяларын калбак массаларга непердеди, ол идеяларның бүгү делегейде улуг тийлелгелерин тодаргай барымдаалар-биле чонга бидыккап көргүзөр хүлээлгели.

Партийжи агитацияны күштүү—оош шындында болгаш марксизм-ленинниң улуг идеялар-биле синниккенде. Агитация болза, бистин чуртта коммунизм тургузушкунунуң улуг сорулгаларын шийтпирлээринге чагыртка, чаа амыдыралды тургузуп турар миллион-миллион совет кижилерин практиктиг ажил-амыдыралы-биле түдүш харылаалыг. Бичангап политиктиг агитация—ажылчы чоннарны коммунистг өзүга кижилерди талазы-биле партия организастыяларының хөй талазы бүгү ажилдарының чугула хевир.

Бистин областың партия организастыяны областың улус ажил-агыйның мурнуна салдырган сорулгаларын чедиишкинниң күседери дээш ажилчы чонун ортузунга политиктиг агитацияны калбак хемчээлиг чорудуп турар. 1925 чылдын чыгуу ажаадыр эгелээринин мурунда СЭКП обкомунуң областың эң дээр агитаторларының область чөвүлел хуралын чыылдыргаш, аңаа Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязының XIX съездинин шийтпирлери-биле холбаштыр областа партия организастыяларын агитация-массалыг ажилынын сорулгаларын дугайында чугаалашкан болгаш агитаторларның дуржулга салуушкуннарын чоруткан. Партия райкомнары агитаторларның район чөвүлел хуралдарын болгаш чер-чөргө бөлүк чөвүлел хуралдарын чуртулаан.

Часкы хову ажилдарының үезинде бистин облуска 4500 ажыг агитаторлар ажайып турганнар. Областың партия организастыяны ажилчы чонун ортузунга агитация-массалыг ажилды күшөлдиргенинин түнеллинде, бо чылын областың часкы хову ажилдары эң эки агротехниктиг хуусаалада, эрткен чылдар-биле деңизерги улам-на бедик механизастандырган-биле чорутунган. Тарылгадан убекшилдиг дүжүттү өстүрүп алырынын сууру салдырган.

Боттарында хүлээнген хүндүлүг ажилды бедикмедердини-биле үле-герлиг күседери шылаан он-он агит-коллективтер болгаш чүс-чүс агитаторлар часкы тарылга үезинде илерээ. Би-Хем районунуң Кочетов аттыг колхозта итколлектив (удуртукчузу эш Шилин), Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чыл ою» колхозта агитколлектив (удуртукчузу эш Серенмаа), «Коммунизмче орук» колхозта агитколлектив (удуртукчузу эш Бедек) колхозчуларын, механизаторларын ортузунга идеялык ажилдааннар. Ооң түнеллинде ол колхозтар часкы хову ажилдары эрте доосканнар. Ылангыя Кочетов аттыг колхоз 8 ажил хүнелеринде, а «Октябрь 30 чыл ою» колхоз 7 ажил хүнелеринде тарылга планын ажыг күүстенкенер, чагыч чер андырлыгынын планын доктааткан хуусаага доосканнар.

Часкы хову ажилдарының үезинде чедип алдыган политиктиг агитация ажилынын чедиишкиннерин быжыглаары, чып алдыган дуржулганы улам байыдары чугула. Бистин областың ажилчы чоннары 1925 чылда бүдүрүлгелерин чартык ыл планын ажайып доолдор болгаш ажыг күүседир дээш, колхозтарның болгаш совхозтарның шөлдериңге бедик дүжүттү өстүргөш, ону өй-

шаанда ажаап алыр дээш, колхозтарның хөй-ийти ажил-агыйн улам быжыглаары, оларнын орукталарын өстүрери дээш социалистг хүлээлгелерин ап, күженишкинниң ажайыдап турарлар.

Ол сорулгаларны улам чедиишкинниң күседирде, партия организастыялары болза, агитация-массалыг ажилдын планын кичээнгелиг бодар кылып, агитация ажилының эчдечеглиг сорулгаларын тодаргай билип, лекцияларын, илеткелдерин болгаш беседаларын темаларын таарымчалыг шийлип алыр ужурулуг. Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязының XIX съездинин материалдарын, И. В. Сталинның «ССРЭ-де социализмниң экономикалык проблемалары» деп генерал ажилын, съездинин түнел хуралына ооң төөгүлүг чугаазын, ССРЭ-ниң иштиги болгаш даштыкы политиказын, совет патриотизминин улуг ужуру-дузазын доктаамал тайылбырлаары-биле чергелештир, Тыва областың социалистг чаартылгазынын чедиишкиннеринин дугайын, тыва чонунуң материалдыг чаагай амыдыралын улам бедидери дээш Коммунистг партияның болгаш Совет чазактын хүн-бүрү сагыш салып, канчаар-даа аажок улуг материал-техниктиг дузаламчыны көргүзүп турарынын дугайын агитаторлар ажилчы чоннарга улам эки тайылбырлаар хүлээлгели.

Партия организастыяларын болгаш агитаторларның амгы үеде сорулгалы болза, тарааның, нога болгаш техниктиг культураларын чагыча ажаалдазын эки организастаар, мал чемин белеткээринин планын доктааткан хуусаага доолдор болгаш ажыг күүседир дээш, малдын баш санын өстүреринин, ооң продуктулуун бедидеринин планын болгаш колхозтарда түдүг ажилынын планын күүседир дээш политиктиг агитацияны бүгү хемчеглер-биле калбартыры болур.

Улетпүр бүдүрүлгелерде партия организастыялары болза, бүдүрүлгө планынын хуусаа бетинде күүседирин, бүдүрүп үндүрүп тарар продукцияны бот-өртүнүн чингедир, шынарын бедидери, иштиги курлавырларын долзуу-биле ажилчылар дээш бүдүрүлгелеринин, транспорт организастыяларынын, бригадаларынын, цехтеринин, тус-тус ажилчыларын аразына социалистг чарышты калбартыры, инженер-техниктиг ажилдакчыларын, ажилчыларын олче мобилизаастаары болур.

Партия организастыялары болза, агитаторларын политиктиг болгаш культуралыг деннелин бедидер. Агитаторларның тускай өрээлдерин, булуңнарын организастааш, аңаа солуннарын, номаарын, сеткүлдерин үргүлчү делгээр, МТС-те, колхозта, совхозта, бүдүрүлгө черинде социалистг чарыштын чоруп турарынын дугайында, стахановчуларын дугайында материалдарын чыыр херек. Төп болгаш область, районнар солуннарын, радио дамчыдылганы агитация ажилына калба-биле ажилчылар чугула.

Партия организастыяларынын талазында агитациянын бүгү хевирлерин болгаш аргаларын шын ажыглап билеринге агитаторларны өредирин, оларнын ажилына контролду болгаш дузаламчыны боттандыраары болза, политиктиг агитация ажилын калбартырынын чугула сууру болур.

Тываның социалистг чаартылгазын дүргөн доозар талазы-биле партияны болгаш чазактын салган сорулгаларын чедиишкинниң күседирин хандыраар дээш ажилчы массаларын ортузунга политиктиг агитацияны улам бедик деннелиг болду-рар.

Провокаторларның Берлинге кылган үүлгединге совет улус килеңнээшкинин илередип турар

Тайбыңның болгаш демократияның херээ дээш

Москваның Щербаков аттыг торгу аргыыр болгаш будуктап таарыштырар комбинатынын үш муң ажыг аргыкчылары, сновальщиктери, будукчулары болгаш өске-даа профессияларын херээжен ажилдакчылары июнь 25-те митингине чыылганнар. Митингини фабрика комитетинин даргазы В. С. Козлова ажиткан.

Индирде — хөй станокка ажилдаар сурагылгы аргыкчы Таясия Шейна. Чүглө бо чылын ол пландан ажыр 1500 метр торгуну ажилдап үндүргөн. Шейна мынча деп чугаалаан:

—Мен, комбинаттын аныяк ажилдакчызы мен, мээң үнүмү Герман Демократыг Республиканын күш-ажылчы аныяктырнын диннаарын күзеп тур мен. Берлиннин америк секторунуң чөңгээчилери герман улустун аас-кежинче халдаар деп, ооң демократтыг эргелерин чок кылды деп боддааннар. Берлинге болган чөңгээлиг үүлгедиглер чер бөм-бүрээзин миллион-миллион бөдүүн кижилеринин килеңнээшкинин хайныктырган. Авантюристтерин, даштыкы хөлезиленикчилерин ажайлашкынарын бис бужартадышкын-биле кармап тур бис.

Мен, герман аныяктарга мынча деп чугаалаксап тур мен: Боттарыңарнын аныяк демократтыг республикаңарны кара огу деп камгалаңар! Серемчиледиг болуңар! Чөңгээчилер удул чыптастар.

№ 1 цехтин ээлчег мастери А. А. Тюлюлюева Берлинге даштыкы хөлезиленикчилерин чименишкиннерин буруу шаап чүве чугаалаан.

Берлиннин демократтыг секторунга организастыялан, үймээзиннерин барын талакы күрүлелерин реаксылыг бөлүктери болгаш барыын-герман монополистеринин иштинден үнгөн оларнын дузалакчылары боттарынын кара сагышты эрге-ажыктарынын херээ дээш тайбыңнын херээң үзе тырттарын оралдажып турар кижилер мурнунда-ла белеткеп турган дээрзи бүзүредип чорустунган. Совет Эвилелинге болгаш демократтыг лагеринин бүгү чурттарына хоралаар дээш хоралакчы ажил-чорудулгага, диверсияга, шпиончу ажилга 100 миллион долларны АКШ-тын конгресси төзөвилеп үндүргөн.

Көдээ ажил-агый ажилдарын организастыг эрттирер

Колхозтарда чайгы чер андырлыгынын чоруп турарынын медээзи (Июнь 25-те, хуу-биле)

1. Тес-Хем	130,3
2. Чөөн-Хемчик	125,1
3. Сүт-Хөл	109,4
4. Улуг-Хем	108,8
5. Каа-Хем	108,7
6. Барыын-Хемчик	107,6
7. Би-Хем	107,0
8. Таңды	106,3
9. Чаа-Хөл	91,6
10. Кызыл	70,1
11. Эрзин	55,0
12. Бай-Тайга	53,6
13. Өвүр	—

Тарааның чайгы ажаалдазы

Чаа-Хөл районда Ленин аттыг колхозтун шөлдериңде тарааның үнүжү чаагай болуп турар. Амгы үеде колхозчулар кол кичээнгейин тарааның чайгы ажаалдазынче угландырган.

Суггарылгада эш Бурбужақтың удуртканы 9 кижилиг эвено хүн-бүрү 15 гектар ажыг шөлдү суггарып турарлар. Ол ышкаш арык бугаларын алгыды аштаар, чамдык илереп келген бок үнүштерин узуткаар хемчеглер база организастатынып турар.

Суггарыкчыларын иштинде Дөтпей-оол, Бичел, Садымы ышкаш дүне, хүндүс ылгал чокка чүткүлдүг ажилдап турар ажил-ишке дуржулгалыг мурнакчылар бар.

Малга быжыг чөм сууру дээш

ХАЙРАКАН. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда улгаттыр катышкан Калинин аттыг колхоз бо чылын 157 тонна сиген белеткээр сорулга салган. Бо чугула ажилга колхозчулар кызымак белеткенген. Эжимде 15 гектар сиген шөлүн суггарган, оон эвээш эвес чаа шөлдери аштал неместирген; сиген кестирер 12 машиналарын септелгезин база хынамчалыг кылып алган, хол кадырлары четчир белеткеттинген.

Колхоз бо чылын 200 тонна силосту салырын бүдүрүлгө планында көргөн. Бо талазы-биле 5 кезек черде силос онгарларын зоотехниктиг негелделер өзугаар белеткээ.

Мал чөми белеткээр планын күүседир-биле кады сигенини чогуур үезинде ажаап алырын колхозчулар чугулалап турар. Бо талазы-биле ажилдын графиги чогаатынган: үш кезек бөлүктөрдө айт болгаш

Үндүргөн шийтпир амыдыралда

Мал чөми белеткээр айттыгы улус ажил-агыйында чугула кампания ажилынын бирээзи. Бо талазы-биле белеткел Таңды районун Ленин аттыг колхозунда багай эвес тургустунган. Сиген кестирер 5 машиналарын септелгезин хынамчалыг кылдыган, азыттын болгаш холдун дырбааштары, айыры база өске-даа херекселдер бүрүн белеткеттинген.

Колхоз баштаар чери (даргазы эш Канчыр-оол) сиген кезилдезинге ажилдын графинин чогаалдып кылган. Ол өзугаар тырттар айт күштерин база мал чөми белеткээринге киржир колхозчуларын бөлүктөр

ЯСНАЯ ПОЛЯНАДА

ЯСНАЯ ПОЛЯНА. Улуг орук чогаалчы Л. Н. Толстойнун төртүүнгөн хүнүнден бээр 125 чыл оюнга ССРЭ-ниң эртемнер Академиязынын «Ясная Поляна» деп музей-усадыбазында белеткелдер чоруп турар. Бажынаарын септелгези доозулган.

Музейде көргүзүлгө чүүлдерин экижидеринин талазы-биле улуг ажилдарны музейниң эртем ажилдакчылары чоруткан. Чаартынып кылдыган чурумалдыг болгаш скульптура ажилдарын делгээ.

Л. Н. Толстойнун чогаалдарын ССРЭ-ниң болгаш даштыкы чурттарын улустарынын дылдарына чарлап үндүргенинге холбаштыр алдыгы залда тускай чер онза солун.

Улуг чогаалчынын номбарынын азербайджан, киргиз, узбек, туркмен, молдав, башкир, марий, эвенки, коряк, нанай, чукот, уйгур, а олыш, каш чех, болгар, румын, англис, француз, немец, грек болгаш өске-даа дылдарда үнгөн бо чылын алдынган экземплярларын делгеп көргүскен. Л. Н. Толстойнун чогаалдарын кыдат дылда болгаш тамилди (Индия) дылда очудуруп парлаанын бир дугаар көргүзүп турары дыка солун.

Л. Н. Толстойнун төртүүнгөн хүнүнден бээр 125 чыл оюнуң чоокшулап олурары-биле холбаштыр Ясная Полянаже экскурсантыларын кээп турары улам көвүдөп турар. (СЭТА).

Ленинградты долгандыр садтар

ЛЕНИНГРАД. Беш муң хире гектар черни ээлеп турар сад дээрбээ хоорайны долгандыр тургустунган. Кат-чимистиг ыштар бо чылын бирле дугаар дүжүттү бээр. Иброк, вишня, слива сиптарында бай үрелер боттанып олурар апарган.

Эрткен чазын Ленинградтын кыдырларына 800 ажыг гектар черге кат-чимистиг чаа садтарны тарып олурткан. 25 гектар хире шөлдө салты «Прогресс» көдээ ажил-агый артелиңде агрономнар баштаан садчылар бригадалары тургустунган.

Нева хеминиң ыгылаанда турар колхозтар болгаш совхозтар чалдар кырында садтар олурткан. Ол чорук балгаштыг шыктарны ажайыларын-

га болгаш ооң-биле кады суггарылга ажилдарын чорударына арганы бээр.

Хоорайже кирген хөй оруктарын ол-бо талааларында кат-чимистиг үнүштерин олуртулганын калбак куржаа шөйлүгөн. Ону кылырына Ленинградтын чурттакчылары, ылангыя сад ажилына шөфтөп турар аныяктар онза идеялык киришкен.

Колхозтарның болгаш совхозтарның дуржулгачылары Ленинградтын эртемденнеринин дузаламчызы-биле селекция ажилдарын чорудуп, кат-чимистиг культураларын чаа-чаа сорттарын улам көвүдөдир өстүрүп турарлар. (СЭТА).

Казахстанның найсылалында чаа-чаа бажыңнар

АЛМА-АТА. Алма-Атаның калбак-калбак кудумчуларын болгаш проспектилерин чаа-чаа бажыңнар каастап турар. Июнь 25-те Киров кудумчузуна «Казметаллопромразведканы» он дөрт квартиралыг чуртталга бажыны ажайылап кирген. Улуг бажынын адаккы кадында тускай магазин бар. Гоголь кудумчузунын булуңунда болгаш Март 8 кудумчуда улуг бажынын тууду доозулган. Ол бажынын мурнуу талазын национал казах угуузалар-биле каастап кылган. Мында Казах ССР-нин Культура министрствозу бар. Калинин кудумчузунда операның болгаш балеттин Абай аттыг Академиктиг театрының кайгамчыктыг каас чараш бажыны-биле кочма Туркестано-Си-

бирьянин демир оруунун эргелелинниң чуртталга бажыны туттунган. Чинк болгаш аш-чем үлетпүрүнү министрствозунуң чаа казип-ребсоюзтун бажынары дооступ турар. Хоорайнын мурнуу талазында Казах ССР-ниң эртемнер Академиязынын бажыны, республиканың партия школанын бажыны бедик үнүп бар чыдар.

Күрүнең дузаламчызы-биле хуужилеринин хоорай кыдырларында тууду турары хөй саныг чуртталга бажынарын санавака ам Алма-Атада 150 бажыңнар туттунуп турар. Чүглө бо чылын Алма-Атада чуртталга туудуларына 65 миллион рубльди чарыгдар. (СЭТА).

Сиген кезип кирипкен

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районун колхозтары малынга эки шынарлыг чөм белеткээр ажилды эгелей берген. Сталин аттыг колхоз бо чылын 95 гектар шөлдү аштап, суггарган. Теренеп кескениң баштайгы үш хүннеринде 28 кижини 11 хол кадырлары-биле 14 гектарны кескен.

Молотов аттыг колхозтун 16 кижини Барлык шөлдө база кезип эгелээ. Ол колхоз бо чылын 117 гектар сиген шөлүн суггарган. Шуйда «Мурнакчы» колхоз аралап кезеринин ажилыңче июнь 25-те кирипкен. Улуг-Алаак шөлдө 12 хол кадырлары 35 кижини сикенден турар.

Районун «Победа» болгаш «Дөң-Терек» колхозтары мал чөми белеткээринин ажилын база эгелей берген. Сиген кестирер машиналар амгы үеде шөлдөргө база үнүп эгелээ.

Сөптөлгө ажилдары доозулган

Тес-Хем районун Чыргалаңдыда Калинин аттыг колхоз 1923 чылдын сиген кезилдезинге септелге ажилдарын дооскан.

Септелге ажилдарына колхозтун дарганнары эштер К. Дажы, Баш-Енак, Өчлөк-оол олар сиген кезер 10 машина, 6 аът дырбаажы болгаш азытын дериг-херекселдери база айыры, дырбааш, хол кадыры дээш ышкаш өске-даа чепсек-херекселдери сиген кезип кириптеринге белен кылдыр кылып дооскан.

ВЛКСМ обкомунун VII пленуму

Хана солуну партиягы агитациянын чугула чепсээ

Бо чылдың июнь 25-те ВЛКСМ обкомунун VII пленуму болуп эрткен. Пленум болза, бешки беш чыл планынын сорулгалары күүсүлүп дээр социалисттик чарышка. Областың комсомол организациязынын киржилгезинин дугайында база ажалчын болгаш көдээ аныктарнын нинти билгит школаларынын ажалын улам ыңай экижидеринге областың комсомол организациязынын киржилгезинин дугайында айтырларын чуугаалашкан.

Бирги айтырларын дугайында илеткелди ВЛКСМ обкомунун секретары эш Адын-оол кылган. Илеткелчи болза, партиянын XIX съездинин шийтпирлерин—бистичи чуртууска коммунизм тургузушкунууну улау программанын амдыралга боттандарын дээр бугу совет улустун, оң иштинде совет аныктарнын чогадыкчы инициативалык болгаш бедик медреселдиг демиселин оозалап демделгээ.

Областа социалисттик чарышты калбартыр талазы-биле партия организацияларынын ажалына комсомол организацияларынын дуздалаа жип турарынын байдалын илеткелчи тодаргайлаан.

Аныктар ортузунга коммунисттик кижизидилгенин ажалын хун-бурч чорутушсаан, күрүнө планнарын чеднишкенин күүсүлдеринге комсомолчуларны болгаш аныктарны ажалчынны идепкейлиг мобилизастаа, турар комсомол организациялары бар. Кызыл хоорайнын аш-чем комбинатынын аныктар ажалчыннар (ВЛКСМ комитетинин секретары эш Клушина) эки ажалдап турарлар. Мында комсомолчулар үргүлчү мурнакчы оодурга туруп келгенер. Комсомолчу-аныктар бригадаларын бригадирин Скрипаченко үргүлчү инициативалык ажалдап сөөлгү үдө күш-ажылдын будурукчулдууну бедидеринге ажалдын шуудулга методун организаастарын ол саналдаан. Күш-ажылды шак ын чаар эки организаастаан будурукчулун бригада 150 хуудан куду эвес күүсүлүп турарын хандырган.

Кызылдын сапог мастерскаянын аныктар ажалчыннарын ортузунда чарыш эки калбарган. Мастерскаянын ажалчыннарын хей кезин аныктар. Комсомол организациязы (секретары эш Воронин) аныктар ажалчыннар-биле харылзааны кошкатпайн, план күүсүлдези дээр сорулгаже оларны мобилизастап турар.

Оон ыңай үлөтүр будурулгелеринге социалисттик чарышты калбартырнын херезин ажал-агынын тодаргай сорулгалары-биле холбаштырбайн, өзү барымдаалап турар чоруктарын фактыларын илеткелчи чидиг шүгүмчүлөргө таварыштырган. Моон бирги чингезне Кызылдын дааранылга комбинатында комсомол организациязын ол камааштыртырган. Ында социалисттик чарыш доктаамал эвес, а чүгө байырлардан хунерин таварты, үзүктелдишкенин организаастатын келген. Социалисттик хүлээлгелерин күүсүлдезин контролдаваайн, түнелсин үндүрбейн турар. Чарыштын майда түнелсин ам-даа үндүрбөөн. Аныктар ажалчыннарын ортузунга чарышты шак ынчаар кыры-биле, өзү барымдаалап удуртуп турар фактылар-биле ВЛКСМ-нин Кызыл хооркому ам-даа өтпешпашан турар.

Ажалчыннарын талазында боттарынын социалисттик хүлээлгелерин үлөгерлиг күүсеткен турарын Шагаан-Арыг, Каа-Хем райпромкомбинаттары болгаш Кызылдын септелге-механик заводу, «Тыва тудуг» трестини ам-даа чедип албааннар.

Комсомол организациялары продукциянын шынары дээр, ажалга үрей кылышкынын болдурбас дээр шийтпирлиг демисел чорутпайн турар. Кызылдын ыш, туубус заводтары, Тураннын, Кызыл-Мажалыктын райпромкомбинаттары чавыш шынарлыг продукцияны үндүрүп турарлар, ынчаарга мында ажалдап турар комсомолчулар бар, комсомолдун район, хоорай организациялары бар, а ынчалза-даа олар ол чептеринин чаны-биле эртип турарлар.

Күш-ажылдын сагылга-чурумун бугу хемчеглер-биле быжылар дээр партия, күрүнө органнына дуздалаары комсомол организацияларынын хүндүлүг хүлээлгези. Ындыг турбуже, аныктарнын аразында (Шагаан-Арыг райпромкомбинатта, Кызылдын туубус заводунда, электростанцияда, АТК-да ажал шак үзөр, ажалга ээрик кээр, озаалдаар таварылгалар бар тургулаан.

Областың ажал-агы, культура хөгжүлдезинге авторанспорттук ролю канчаар-даа аажок улуг. Чолаачыларнын дыка хөйү комсомолчулар. Ынчалза-даа, оларнын орту-

зунда кижизидилге ажалы ам-даа чепсес тургустунган. АТК-нын комсомол организациязы (секретары Ванюков) багай ажалдап турар. Чолаачылар аразына чарышты четче организааставаан, коллективте 200 ажыг кижиден чүгө 80 кижича чарышта киржип турар.

Будурулге-техникти өөрөдигени организаастап тургаш, аныктар ажалчыннарын мергежилни бедидер хемчеглерни чорударын, мурнакчыларнын дуржулгезин непередиринге, стахановчуларнын сөйтөрүн, комсомолчу-аныктар бригадаларынын бригадирлеринин, аныктар специалисттерин чөвүлөл хуралдарын чымылдырарын ВЛКСМ-нин Кызыл хооркому сонуургаваан. Чөөн-Хемчик районда ажалчын аныктар хөй. Ынчалза-даа, ВЛКСМ райкому бодунун бюрозунга-даа, пленумнарынга-даа ажалчын аныктар ортузунга социалисттик чарыштын айтырларын чангыс-даа катип чуугаалажып көрбөөн.

Оон ыңай илеткелчи болза, ажалчын аныктар ортузунга социалисттик чарышты удуртуунун херезин ВЛКСМ обкомунун бюрозу, оон секретары дыка кошкак удурткан дээрин тодаргай чуугаалаан. Илеткелчи оон ыңай областың көдээ ажал-агынын аныктар ортузунда чарыштын байдалын чуугаалаан. Көдээ ажал-агынын бугу үлөгүлгелеринин дүжүттүн бедидерин дээр, колхозтарнын нинти ажал-агынын улам ыңай өстүрери дээр, мал бажын өстүрери болгаш оон продуктулуун бедидери дээр, совхозтарнын болгаш МТС-терин ажалчын экижидери дээр демисел областың аныктарынын киржилгези өскөн.

Бин-Хем районунун Кочетов аттыг колхозта Социалисттик күш-ажылдын Маадыры Парымаа, «Красный пахарь» колхозта Темир-оол, Улуг-Хем районунун Киров аттыг колхозта Сереймаа олар эрткен чылдын эң бедик дүжүттү алганнар. Чөөн-Хемчик районун комсомолчулары болгаш аныктары бо чылдын чакы хову ажалынга идепкейлиг киришкенер. Эртин районун «Коммунизмчезрук» колхозта комсомолчу Шимби кейге башташкан бригада чакы хову ажалын 8 ажал хүнүндө доосан. МТС-терин, механизаторларында—Бай-Хаакта Петр Ермолаев, Сарыг-Септе Ульян Рукувицын болгаш оон-даа өскелерин аттары областа билдингир апарган.

Бедик көргүзүлгү мурнакчы аныктар малчынар колхозтарда бар. Эртин районун «Сталинчы орук» колхозта койчу Дыткар, Тес-Хем районун Сталин аттыг колхозта чылгычы Хорлуу, Танды районда саанчы Шведова олар дег хөй-хөй малчынарнын үлөгерлиг ажалдары алереп турар.

Бай-Тайга районун колхозчу аныктары тудуг ажалдарына үлөгерлиг киржип турар. «Мурнакчы» колхоз ол районда чарыштын тилекчизи болган. Маана ында комсомолчуларнын ролю улуг болган.

Ынчалза-даа көдээ аныктарнын ортузунда социалисттик чарыштын калбарышкыны бистичи областың чепсес. ВЛКСМ-нин Танды райкому (секретары Воробьев) бо чылдын аныктар колхозчулар ортузунга чарышты эки калбартапкан. ВЛКСМ-нин Сүт-Хөл райкому (секретары Кумбул-оол) аныктар колхозчуларын туралын эрттирген соонда, айткан хемчеглерин организаастарын бары-ла утупкан. Бин-Хем комсомол райкому көдээ комсомол организацияларын нинтизи-биле кошкак удуртуп турар. Аныктар малчынар ортузунга кижизидилге ажалын күштелдирерин ол райком барык-ла утупкан. Көдээ ажал-агы артелинин Уставынын негелделерин күүсетпес фактылар-биле комсомол организациялары ам-даа шынгыс демисел чорутпайн турар. Эртин районда 193 колхозчу комсомолчулардан 87 кижича хүш-хүнүн чедир ажалдап албаан.

Кызыл-Мажалык, Самагалдай, Кызыл МТС-теринин аныктар механикаторларынын ортузунга социалисттик чарыш эң-не кошкак организаастатынган. Ол ышкаш «Барлык» совхозунун аныктар ажалчыннары-биле ажалга ВЛКСМ-нин Барыын-Хемчик райкому кичээнгей салбайн турар. Ол совхозта комсомол организациязынын хүрээли өспөйн келген.

Илеткелдин талазы-биле санал шүгүмчүлөрдөр калбарган. Үлөтүр будурулгелеринде, транспорт организацияларында, колхозтарда, совхозтарда база МТС-терде аныктар ортузунга социалисттик чарышты калбартыр талазы-биле комсомол райкомнарынга болгаш организаасталарына удуртулганы чепсес хандыр келген дугайында ВЛКСМ обкомунун бюрозунун, оон секретарылары эштер Адын-оол, Семенов оларнын адресинге чөптүг шүгүмчүлөдери пленумун киржикчилери таварыштырган.

—Социалисттик чарыш ажал-агынын чүгө кампаниялыг үелеринде элээн организаастатын чоруй-ла соксап турар байдал бистичи районда ам-даа үргүлчүлөвшөөн. ВЛКСМ обкомун бодунун органы—«Тыванын ажалчынны» солунун ажалын экижитпээ. Солунун арыннарында амдыралдын өзүлүг практиказы, мурнакчы аныктарнын дуржулгалары эки чыратыпмайн турар, а парламентин шүгүмчүлөлдиг материалдарын дугайында боттуг ажалдарын редакция база-ла шыгыратпаан — деп, ВЛКСМ-нин Танды райкомун секретары эш Воробьев, шүгүмчүлөдөн. «Тыванын аныктары» солунун ажалын чептеринин дугайында эш Воробьевтин саналын Тес-Хем райкомун секретары эш Маади. Чадаана МТС-тин директорунун политик талазы-биле оракакчы эш Малышев олар база деткип, редакциянын ажалында чептерини шынгы шүгүмчүлөдөөн.

—ВЛКСМ обкомунун болгаш редакциянын ажалдакчылары трактор бригадаларына чүгө барбайн турарларыл? Бистер көдээ аныктар ортузунга социалисттик чарышты калбартыр дугайын үргүлчү чуугаалажып турар болгай бис. Сөстөн боттуг ажал херекче шийтпирани-биле шилчир, аныктарнын ажалдап, чурттап турар чептеринге барып организаастыг болгаш кижизидилгелиг ажалдарын чорудар, чарыштын мурнакчыларын илердир, «арнын дуржулгаларын калбак массага непередир херек — деп эш Малышев чуугаалаан.

ВЛКСМ-нин Эртин райкомунун секретары эш Быштак-оолдун чуугаалааны болза:—Тарылган эгээртинмес бедик дүжүттү алар дээр таравын чыгы ажалгазын, оон сугарылгазын үлөгерлиг чорудары амгы үдө эң-не чугула негетинил келген. Маана аныктарнын киржилгезин областың комсомол организациязы кошкак организаастап турар. Ажал-агынын мындыг хун-бурч практиктик сорулгаларына комсомолчуларын болгаш аныктарын Эртин районун комсомол организациязы канчаар организаастап турарын ВЛКСМ обкомунун секретары сонуургап барбааннар. Обкомун пропаганда болгаш агитация кидизинин лекция пропаганданын талазы-биле биске дуздаламчызы дыка чепсес.

ВЛКСМ обкомунун кижигүнү эш Забрев санал берген. Ол болза, ВЛКСМ обкомунун секретарыларынын, аппаратнын ажалында чептерини шүгүмчүлөдөн. Ылангыч кадрлар-биле чепсес ажалдап турар дугайында эш Семеновтун адресинге чидиг шүгүмчүлөлдиг ол таварыштырган.

ВЛКСМ обкомунун тараачын аныктар кидизи эргелекчизи эш Колдав инициатива чок, ажал-иштин чоруп турар чептеринде амдыралдан хоорук ажалдап, көдээ аныктарнын ортузунга социалисттик чарышты калбартыр талазы-биле комсомол райкомнарынга дуздалашпайн турарын ВЛКСМ-нин Каа-Хем райкомунун секретары эш Ильян, Улуг-Хем райкомунун секретары эш Шивит олар шынгы шүгүмчүлөдөөн.

Пленумга СЭКП обкомунун секретары эш С. К. Тока санал берген. Областың ажал-агы, культура тургузушкунунун херезинге комсомолчуларнын болгаш аныктарнын киржилгезин идепкейлигин сорулгалары-биле политик кижизидилгелик болгаш культура-массалыг ажалдарын эки холбаштырарын эш Тока бодунун саналына оозалап айткан.

Ийги айтырларын талазы-биле илеткелди ВЛКСМ обкомунун секретары эш Матюшкина кылган. Бүгү-нинтинин орумак өөрөдигезинче шийчир база будурулгеге ажалдавышан тургаш нинти билгит өөрөдигезин уламчылар сорулганы партиянын XIX съездин тургускан.

Ажалчын болгаш көдээ аныктарнын кежээки школаларынын четки бистичи Тыва областа база калбарып турар. 1952—1953 өөрөдиге чылын эгезинде ажалчын аныктарнын 3, көдээ аныктарнын 14 школалары ажалынган. Оларга 966 өөрөникчилер өрөнип турган. Комсомол организациялары ол школаларга өрөнир дугайында тайлыбыр ажалдарын аныктар ортузунда калбартып турар.

Өөрөдиге чылын дургузунда Кызылдын ажалчын аныктарнын кежээки школалары болгаш Чаа-Хөлде, Токуда, Эртинде, Тере-Хөлде көдээ аныктарнын кежээки школалары эки ажалдааннар. Улус өөрөдигезинин органны-биле кадры ол чептерин комсомол организациялары аныктарнын өөрөдигеге сонуургалын көдүргөннер.

Кызыл хоорайнын ажалчын аныктар школы (директору эш До-

рокинна) улам-на сугарлыг болуп бар чыдар. Ында өөрөникчилерини саны чыл буруде өзүп турар. Бо чылдын 18 өөрөникчилер бышкан билгилерин аттестадан алган.

Мындыг чеднишкенин кежээки школаларнын эвээш кезинде болуп турар дээрзин минир херек, Улуг-Хем, Танды, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл районнарга өөрөдиге озаалашкынын эгелээ. Районун болгаш ВЛКСМ райкомунун харылзаалга чок байдалдыг ажалдары-биле Туран хоорайга ажалчын аныктар школы ажитыпмайн барган. Көдээ аныктар школынын өөрөникчилеринин өөрөдигезин ВЛКСМ райкому (секретары эш Якутов) сонуургап көрбөөн. Самагалдайда, Шагаан-Арыгга кежээки школаларнын өөрөникчилеринин ыракта-ла хөй кезин өөрөдиге чылын төңүзүнге чедир өөрөдигезин уламчылаан. Областың ажалчын болгаш көдээ аныктарынын кежээки школаларында нинтизи-биле чүгө 400 хире өөрөникчилер экамменерге киришкен.

Районнар болгаш ВЛКСМ райкомнары өөрөникчилерини санын кызырбас дээр демиселшээрнер. Чамдыг будурулге болгаш албан чептеринин удурткучулары, колхозтарнын баштаар чептери аныктарнын өөрөдигезинге таарымчалыг байдалды хандырбайн турган фактылар хөй илерээ. Оон түнелинде өөрөникчилерин талашындыг кичээлдерин хөй удаа үзөр, өөрөдигезинин шынарын кудулардып турган.

Облоно болгаш районнар кежээки школаларга башкы кадрларын шийдинин чуугалап көрбөйн турар. Туранның көдээ аныктарынын кежээки школы эш Бин-Хем району (эргелекчизи эш Чигридова) башкылар-биле четче хандырбаан. Кежээки школаларда өөрөдигезин көргүзүг материалдары, саазы, карандаш хандыртыпмайн турар.

Областа эгел билгит безин чедип албаан комсомолчулар дыка хөй. Ындыг турбуже, кежээки школаларнын четкиин калбартыр хемчеглерин ВЛКСМ обкомун-даа, облоно-даа шынгы албайн турар. Ажалчын болгаш көдээ аныктарнын кежээки школаларынын ажалын дугайында чангыс-даа комсомол райкомун илеткелди ВЛКСМ обкомунун бюрозу албаан.

Комсомол райкомнары болгаш эге организациялары кежээки школаларнын ажалын экижидеринин айтырларын талазы-биле партия, совет органны-биле кошкак харылзажып, инициативалыг эвес ажалдап турарлар.

Бо айтыр талазы-биле Кызылдын ажалчын аныктарынын кежээки школаларын комсомол организациязынын секретары эш Васечкина баштай санал бергеш, чуугаалааны болза:—Бистичи школарынын ажалында чеднишкенин дугайын илеткелчи чуугаалады. Ынчалза-даа школалар эки ажалдаар аргазы хандыртынмаан. Оон бодунун тускай бичин өөрөникчилер кланынын парталарына олуруп өөренир улгады берген кижилерге таарымча чогу будингир. МВД эргелекчизи бажынында филиалызы бар. Оон хандыртылгасы база чепсес, анаа өөрөникчилер бодунун чөпшээрээ шак дыка эвээш болуп турар. Ынчангаш ол кежээки школыны тускай бажын-биле хандырары чугула. Эш Васечкинын саналын ол кежээки школынын директору эш Доронкина деткип саналдаан.

—ВЛКСМ обкомунун школалар аныктар ортузунга ажал чорудар кидизи аныктарнын кежээки школаларынын ажалы-биле эки таныш эвес. Чүгө дээрге, кидистин ажалдакчылары, аныктарнын өөрөдигезин херек кырында барып сонуургап көрбөөн-ле болгай. Ол ышкаш облононун талазындан бо ажалды удуртуп хүлээлгелиг инспектор эш Зубова база-ла багай ажалдаан. Кежээки школалар өөрөдиге херекселдери-биле хандыртыпмайн турду—деп, ВЛКСМ-нин Тес-Хем райкомунун секретары эш Бархатов чуугаалаан.

ВЛКСМ обкомунун секретары эш Семенов өсө алгаш, обком бюрозунун болгаш оон секретарыларынын, ылангыч бодунун адресинге болган шүгүмчүлөлдиг саналдарын минин чуугаалаан. Шийтпирлерин күүсүлдези дээр организаастыг ажалдын, инициативалыг чоруктуң кошкак областың комсомол организациязынын ажалында кол чепсес чүд болуп турар дээрзин ол чуугаалаан.

Оон ыңай ВЛКСМ-нин Улуг-Хем райкомунун секретары эш Усманов, Кызыл хооркомунун секретары эш Чылына, облоно инспектору эш Зубова олар санал бергилээ.

Пленум чуугаалашкан айтырларын талазы-биле шийтпирлерин хүлээп алган.

Хана солуну болза, коллективтин мурунда салдыган ажал-агы болгаш политиктиг сорулгаларын чеднишкенин күүсүлдеринге, массаны ортузунга партиягы агитациянын чорударына чугула ужуру-дуздалыг. Будурулгенин, колхозтун, совхозтун база албан организация, өөрөдиге чептеринин мурнакчыларынын дуржулгезин непередиринге, ажалда чептер-биле эрестиг демиселди чорудуп, шүгүмчүлөлдиг болгаш бот-шүгүмчүлөлдиг калбартырына хана солунунун ролю улуг.

Бай-Тайга районун албан организация чептеринде, колхозтарында партиягы агитациялары хана солунунун ажал-дуздын көдүрер, оларын доктаамал, бедик идея деннедиг кылдыр үндүрер талазы-биле сөөлгү үдө элээн ажалдарын боттандырып турар. Районда нинтизи-биле 13 хана солуннары бар, олар бо чылдын эгезинден бээр 71 удаа үнгөн.

«Победа», «Мурнакчы» колхозтарда, роМВД-де партия эге организациялары хана солуннарынын үндүрүлгезин үргүлчү бодунун шынгы контролонга ап, бижитинип турар чүдүлдерин бедик шынары, массага сабылдарлыг болуру дээр доктаамал удуртулганы чедип алганнар. «Победа» колхозта «Колхозчу» деп хана солуну чыл эгезинден бээр 14 удаа үнгөн. Ол хана солуну (редактору коммунист эш Таан-оол) колхозчу будурулгелерин күштелдирер дээр үлүг суртаал ажалын кылып, мурнакчыларын дуржулгезин непередир, чалгаалар, самчылдакчылар-биле эрестиг демиселди чорудуп турар. Колхозчу будурулгенин мурнакчылары бызаңчы Мага-Даванын, сөөртүкчү Хуреш-оолдук, мшш дикчизин Үнгүрүктүн болгаш тудуг бригадирин Дойбу-Хазанын, малчы Дамдинчиптин дуржулгаларын колхозчулар ортузунга непередир сорулганы «Колхозчу» деп хана солуну эки күүсүлүп турар. Оон-биле кады онашкан ажалдарына харысалга чок болуп турган Манзырыкчы, Конгар, Оккур оларны чиди-биле шүгүмчүлөп, оларга коммунисттик сабылдарны чедирген.

Партиянын XIX съездинин төөгүлүг шийтпирлерин, бешки беш чыл планын күүсүлдер чорукка хана солунунун ролюн чедир үнелөөн турар, анаа партиягы удуртулганы кошкакдыр таварылгалар районда бар дээрзин база демделгээр херек.

Эки ажалдыг агитколлектив

Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмче орук» колхозтун партиягы агитколлектив эки ажалдап турар.

Оон агитаторлары чакы хову ажалыннын үезинде колхозчулар ортузунга беседаларын, солун номчулгаларын доктаамал чорутканнар. Ылангыч агитатор коммунистер Санчижал, Бора-Көже, Борбак, Үндүн, комсомолчулар Сержиномаа, Кызыл-оол, Ким-оол, Барыномаа, Дыртк олар эң чедингир агитациянын чорудуп келгенер.

Агитаторлар чүгө тайлыбыр ажалдары чорударына кызыгарлатыпмайн, социалисттик чарыштын херек кырында үлөгерлиг организаачылары болуп турарлар. Олар бригадаларга агитхуудустарын, хүндүлө болгаш көргүзүг самбыраларын үргүлчү үндүрүп, колхозчуларын социалисттик чарыштын түнелсин кылып, мурнакчыларын дур-

Салдынып турар сорулгалары боттандырынын, совет кидилери коммунизмнин өзүзүңгө кижизидеринин херезинге хана солунунун ужуру-дуздын чедир үнелөө чорук буруу болуп ужурулуг. Ындыг таварылга Сталин аттыг колхоза, районда, МТС-те партия эге организацияларында бар болуп турар. Ол эге организацияларнын секретарылары эштер Калдар-оол, Эрензев, Делег-оол олар хана солунунун ролюн чедир үнелөөн, бо чугула керекти оюн эрттип турарлар.

Ылангыч Сталин аттыг колхозта «мурнакчы» деп хана солуну чыл эгезинден бээр чүгө 5 ката үнгөн. Анаа бижитинип турар материалдарын шынары куду, будурулгеге бугу дүжүкчү чорукту чедип алар талазы-биле политиктиг агитацияны, партиягы чидиг шүгүмчүлөлдиг кылбайн турар. Ол чорук масса-биле харылзааны чептезинден, редактору эш Данзынын хөй-ийит даалганын ак-сеткилдиг күсетпайн турарында болган.

Ол ышкаш районда, МТСте хана солуннар амга чедир чүгө 4—4 удаа үнгүлгезин болгаш ында бижитинип турар материалдар идея талазы-биле куду деннедиг болгаш организаачкы күш болбайн турарлар. Ындыг турбужа, ында партия эге организациялары оон ажалын экижидеринин хемчезин албайн турар.

Кайда-ла хана солуннар чогуру өйүндө үнемес, массаны ортузунга сорук кирикчи болбайн турар болдур, ында партиягы идеология ажалы куду деннедиг, ажал-агы сандаргай, күш-ажыл чуртуу үргүн турар апар. Ажалчы чоннар ортузунга партиягы агитация, кижизидилге ажалдарын сузалаан дуржулгелерге ынак эвес, оон ызып-кыяр таварылгалар таптып келер. Ындыг таварылга «Дөн-Терек» колхозта коммунист эш Борбаштын талашындыг боган. Хана солунунга оон херезинде ортузунга ажалды багай чоруду турары дээр шүгүмчүлөдгө, анаа ол удурлааны, хордап турган.

Хана солуннар ажалында чептерин дарый узуткаары колхозтарда, албан организациялар теринде партиягы агитацияларын хүлээлгези болуп.

И. ДЕЛГ-ООЛ,
СЭКП Бай-Тайга райкомунун пропаганда болгаш агитация кидизинин эргелекчизи.

Пропагандист эки ажалдаан

Областың тараа белеткеленин автобазы конторазына партиянын XIX съездинин материалдарын өөренир бөлгүм организаастатынган турган.

СЭКП-нин Кызыл хооркому ол бөлгүмүнүн пропагандизинге эш Дубровскийн томуйлаан. Олар эш Дубровскийн башкылаашкынына бирги кичээлден эгелээш-ле таарышканнар. Пропагандистин тема бүрүзүн эки билери, башкылаашкына үргүлчү эки белеткелдиг кээп турганы болза, дынакчыларга ханы билгини берген.

Партиянын XIX съездининге СЭКП Төп Комитетинин ажалын дугайында эш Г. М. Малюковтун өткөт илеткелдини база съездинин түнел хуралына эш И. В. Селянинн төөгүлүг чуугазынын болгаш өскө даа темаларын талазы-биле болгулаан түнел кичээлдер бедик түнелдиг болуп эрткен.

Эш Дубровскийн өздүн материалдарына камаарышкан немелде материалдар талазы-биле бодунун дынакчыларына эки дуздалап келген.

А БАТАЛОВ.

Күрүнө-биле хуусаа бетинде санажып уура

Каа-Хем районун колхозтары күрүнөгө сүт болгаш саржаг дужаарынын талазы-биле область иштинде бирги чери эжелеп, июнь 20-ге чедир сүт болгаш саржаг дужаарынын планын 54 хуу күүсеткен.

Күрүнө сүт, саржаг дужаарынын чыл планын «Большевик» колхоз (даргазы эш Паздерин) күүсеткеш, ам сүт, саржаг, сметана, творокту колхоз рыногунга садып турар. Ол ышкаш «Октябрь 14 чыл ою» колхоз (даргазы эш Елисеев)

пландан ажыр дужаган сүт, саржагнын өртээ-биле бр чаа автомашинаны садып алышына белеткеш турар.

Сүт, саржаг дужаарынын чыл планын «Октябрь 3 чыл ою» колхоз 81 хуу, «Победа колхоз 61 хуу күүсүлүп, күрүнө (сүт, саржаг дужаарынын ажалдары районун өскө-даа колхозтарында чеднишкенин чоруп турар.

А. ИЕПЕШКИН.

Совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эви

Совет ниитилелдик чугула онза чүүлдерини бирээни болза, ооң мораль-политиктиг чаңгыс эви болур. Ол мораль-политиктиг чаңгыс эв бистин чуртка социализмдин тивелгезини түннелинде капиталисттик базисти ууткаанын болгаш социалисттик базисти бадьткаанын түннелинде тургустунган.

Ленин—Сталинның партиязы капитализмге уdur, социализмдин трюккийжи-бухарини база өске-даа дайыннарынга уdur демиселге, социалисттик тургузугну тургузары дээш демиселге бистин улустук мораль-

политиктиг чаңгыс эвин канпап быжыраткан. Ол чаңгыс эв бистин чуртта мөлчүкчү аңгыларнын болгаш кижини кижини мөлчүүр чоруктук чок турарынга даянып турар; ол чаңгыс эв совет ниитилелдин тургустунган кезээ ажилтын аңгынын, тараачынарнын болгаш интеллигенциянын чаңгыс эви болуп турар, а ол ышкаш совет кижилерини бодунук хун бурдеги амьдыралынга болгаш ажил-чорудулгасынга уdurтулга болдуруп турары моральдыг принциптерин чаңгыс эви болуп турар.

аларынга ажиллап турары дайыннарын болгаш улус ажил-агынын милитаризаастарынын аргазы-биле максималдыг капиталисттик кончааны хандылары болур. Эш Сталиннын ажытканы амгы үедеги капитализмдин экономикалык кол хоойлузу империалисттик буржуазия биле ажилчы массаларнын аразында удурланышкак чөрүлдээ-

лернин бүгү ханазын ажыдып турар база америк империализмдин чалчалары болгаш ажилтын аңгынын өскерликчилери—барыны «Социалисттерин» кужеинишкенин биле пропагандалап турары «аңгы талазы-биле эрге-ажыктарнын эптежирин» реакциялыг теориясынга күштүг согушкуну таварыштырып турар.

дур дээрзин хүлээп көрзе чогуур. Ол болза, бүгү совет улустарга хоорайга-даа, көдээге-даа, күш-ажылдын кижилеринге-даа, ол ышкаш угаан ажилынын кижилеринге-даа хамааржыр—деп эш Молотов чугаалаан (В. М. Молотов. Октябрьдин социалисттик улуг революциясынын үжен чылы. Курүнеңи политиктиг ном үндүрер чери. 1947 ч. арын 27).

ак-сеткилдиг, бодунга болгаш өскерлерге бедик негелдеги кылдыр-характерлеп турар. Бистин кижилерин моральдыг мөзү-шынарын ол демдектери бодуну илерээшкенин шүгүмчүлелден болгаш бот-шүгүмчүлелден ап турар.

Шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел дээрге, кижилерин, ооң иштинде бодуну хуузуна үүлгедини кижини болгаш хөдөлүшкенин социалисттик ниитилелдин эрге-ажыктарынын үзел-бодалдары-биле үнелеп көөр дээни ол болур. Шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел ажил херекти күрүне ёзуу-биле көөрүнге, принципалдыг, шынчы болгаш четпестерни эптеш чок көөрүнге совет кижилерни кижизидип турар.

Адаандан үген шүгүмчүлелдин хөдөлгич күжү онза улуг. Адаандан үген шүгүмчүлелден «миллион-миллион ажилчы чоннарны чогадыкчы инициативазы болгаш бот-ажылчы чоруу. Совет күрүнеңи быжылгаар дугайында оларнын сагыш салышыкы бодуну көскү илерээшкенин ап турар»—деп, партиязын XIX съездинге илеткелнге эш Г. М. Маленков айткан.

Мынчангаш, совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эви болза, социализм үезинде ниитилел депшигезиниң хөдөлгич күжү шүгүмчүлелдин болгаш бот-шүгүмчүлелдин хөгжүлдээнин үндөшин болур. Оон-биле дегне шүгүмчүлелдин болгаш бот-шүгүмчүлелдин хөгжүлдээни совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эвин быжыллап турар.

Мораль-политиктиг чаңгыс эп — совет ниитилелдин шимчедикчи күжү

Совет улустук мораль-политиктиг чаңгыс эви болза, бистин бурунгаар шимчээшкенин чугула байдалдарын бирээни, капиталисттик ниитилелге боттанып шыдагынас улуг сорулгаларын шиттирлээрин бистин күрүневиске берип турар совет ниитилелдин күчүлүг шимчедикчи күштеринин бирээни болур. Ол дугайын чижээлээрге, бистин ажил-агыныстык хөгжүлдээнин темпери капиталисттик ажил-агынын төөгүзүнде ооң хөгжүлдээнин эки үезиниң темпизинден хөй катап бедик болуп турары бүүредир хереклеп турар. Чүгө социалисттик тургузугну байдалдарында, совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эвиниң байдалдарында бойдусту чаартырың кайгамчык улуг стилинчи оланары ышкаш, кайгамчык улуг гидроэлектростанцияларынын болгаш канадаларын тудуушкуну ышкаш ыңдыг кайгамчык улуг хемчеглерни боттандыры болдуруп болур.

Советтин Төрээни чурттуң идепкейлиг камгалалын ооң дайыннарыннын агрессия хөдөлүшкениннен быжылгаарынга совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эвиниң ужуур-дузасы кайгамчык улуг. Ол чаңгыс эптин ачызы-биле Совет Эвмелди кандыг-даа агрессорга чылча согушкунуу бээринге төттүмөс мораль-политиктиг аргаларлыг болуп турар.

Совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эви дайын үезинде фронтуну болгаш тылдын чаңгыс аай чоруун болдуруп турар. «... Дайын болу берзе, бистин армияныстык фронту болгаш тылы оларнын чаңгыс аайынын болгаш иштиги чаңгыс эвиниң хараазы-биле кандыг-даа өске чурттан быжык болур. дайын үскөдөжишкенинни даштыкы ынактарыга ол дугайын сагыдырып катза чогуур ийик»—деп, эш Сталин партиязын XVII съездинге чугаалаан (Ленинниң айттыгылары, арын 590, II үндүргени). Ынчангаш херек кырында Ада-чурттуң Улуг дайынын хунеринде бистин чуртувусту тилегибес дайынчы лагер болу берген. Совет чепкини күштерин бүгү күженишкенин, ол ышкаш ажилчы аңгынын, тараачынарнын болгаш интеллигенциянын бүгү күженишкенин чаңгыс сорулгаже—дайыны тилээрине, социалисттик Ада-чурттуң хосталганы болгаш хамаарышпас чоруун камгалап алырыңче угдандырган турган.

Совет улустук чаңгыс эвиниң, ооң эрес маалдырды демиселиниң ачызы-биле гитлерин Германияны болгаш империалисттик Японияны ашкан бүгү делегейге төөгүлүг тивелгени

чедип алган база дайындан дайын мурунда турганындан улам-на күштүг болгаш улам-на күчүлүг болуп үнгөн.

Мораль-политиктиг чаңгыс эптин амьдыралчы күжү коммунисттик тургузушкунун сталинчы планын боттандыра дээш совет улустук чедикшигиниң демиселинден бодуну көскү илерээшкенин алган. Совет Эвилелиниң улустары улуг сорулга—коммунизмни тургузарын чедип алырынын херезнге кайгамчык улуг сорул кирнишкени-биле ажиллап турарлар.

Ынчалза-даа совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эви бистин экономикалык болгаш политиктиг күчүвүстү кошкадырын оралдажып турар өжөнөшкөс идегеттер чуртта чок дээни ол эвес-тир. Совет күрүне капиталисттик хүрээлээшкенин байдалдарында хөгжүп турар. Ол хүрээлээшкени бистин чуртту бар шаабиле хоралаарын оралдажып турар, коммунизмге бистин бурунгаарлаанывсы тудум, америк-аңгы империалисттерин болгаш оларнын агентуразынын хоралакчы ажил-чорудулгасы күштелер, хоралакчы чоруктун, диверсиянын, шивашкинээшкенин айылы улгадыр дээр дугайын биллип чоруур херек. Мөлчүкчү аңгыларны ууткаанын, совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эвиниң түннелинде бүгү делегейин буржуазиясы Совет күрүнеге уdur демиселге бистин чуртувустун иштинге аңгы талазы-биле суурун чидирген. Ынчалза-даа бисте буржуаз идеологиянын артышкыны, хуу өнчүзүрөк психологиянын болгаш моральдын артышкыны артып калган, буржуаз үзелдерин болгаш буржуаз моральдын эдлекчилери националисте үзел-бодалдарга хораннаткан идеология талазы-биле туруш чок кижилер, албан-дужал сүрөрлер, дедир төрүтүнгенер амдаа артып калганнар, оларны капиталисттик хүрээлээшкени бодуну өжөнөшкөс сорулгаларыга ажиллаарын оралдажып турар. Ынчангаш совет кижилерин серемчилелдин беддире, буржуаз идеологиянын бүгү-ле илерээшкенин-биле азатпай, сагыш амыр болгаш тайбызыргал чорук-биле шиттирлиг демисел эргежок чугула.

Иштиги болгаш даштыкы дайынар-биле демиселге эптеш чок болгаш кадыг быжык болур чорук болза, бистин улустук мораль-политиктиг чаңгыс эвин быжылгаарынын, социалисттик күрүнеңи күчүзүн быжылгаарынын, коммунизмни чедикшигинин тургузарынын чугула байдалдарынын бирээни болур.

Совет ниитилелдин чаңгыс эвинин идея-политиктиг үндөзини

Совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эви бистин чурттуң чоңун тургузуп турар бүгү социал-бөлүктөрин чүгө экономикалык эвес, харын политиктиг эрге-ажыктарынын чаңгыс аайын айттып турар. Ол чаңгыс эп совет социалисттик ниитилел болгаш күрүне тургузуу совет ниитилелдин бүгү кезектеринин амьдыралчы эрге-ажыктарын хандырып турар—эң чөптүг болгаш эң депшилгелиг ниитилел-политиктиг тургузуп болуп турары-биле тодаратынып турар. Совет күрүне болза, ынчангаш ёзулук улусчу тургузуп болур.

ССРЭ-де чон биле казактын аразында долу чаңгыс эп туруп турар, чүгө дээрге, совет эрге-чагырга В. И. Ленинниң чугаалааны-биле ажилчы чоннарнын эрге-чагыргазы, «миллион-миллион ажилчынарнын болгаш тараачынарнын эрге-чагыргазы» болур. Ынчангаш, ажилчы чоннарнын делегейде эң демократтык күрүне, совет күрүнеңи быжылгаларына хан-дамырындан сонургалды чөре ыңдыг болур-даа. Ол сонургалдын бүүредир көргүзүкчүзү болза, чурттуң ниитилел политиктиг амьдыралыга совет улустун эң-не бедик идепкейи болур. Ол чорук сонгуда кампанияларынга базк көскүзү-биле илереп турар.

Совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эви бодуну көскү илергээшкенин ажилчы чоннар депутаттарынын Советтеринге сонгудаларга коммунисттерин болгаш партия кижигүнчү эвестерин бүүредир буулбас блогунда көргүзүп турар. Ол блок эң баштай 1937 чылда ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгудаларга тивилгэн. «Өжөнөшкөс аңгылар ам чок болгаш улустун бүгү кезектеринин мораль-политиктиг чаңгыс эви маргыш чок факт болуп турар бистин чуртувуска коммунисттерин болгаш партия кижигүнчү эвестерин блогу чөре болдуруп болушкуну апарган» деп эш Сталин айткан (ВКП(б) төөгүзү. Допчу курс, арын 335).

Ажилчы чоннарнын депутаттарынын Советтеринге сонгудалар талазы-биле бүгү эртен кампанияларга сонгучулар коммунисттерин болгаш партия кижигүнчү эвестерин сталинчы блогуну кандидаттары дээш чаңгыс эп-сеткил-биле бадьла, оон-биле бодуну чаңгыс эвин болгаш сыры катыжышкынын, Ленин—Сталинның партиязыга бодуну идегелин база кызыгааржок бердингенин, оон политиканын бүгү хемчег-биле деткиринге белегин көргүсөн. Чижээлээрге, 1950 чылда ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгудаларга бадьлашыкыга киршикен III миллион кижини, тодаргайлаарга 99,7 хуузу коммунисттерин болгаш партия кижигүнчү эвестерин блогу дээш бадьлааннар.

Бистин улустун бузулбас чаңгыс эвиниң, Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязынын политиказынга ооң ханы идегелин илерээшкени болза, ажилчы чоннарнын депутаттарынын чер-чер Советтеринге чоқта чаа эртен сонгудалар болган, ол сонгудаларга коммунисттерин болгаш партия кижигүнчү эвестерин сталинчы блогу чайыннанчак тивелгени чедип алган.

Совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эвиниң дээди илерээшкени болза, Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязынын кан ышкаш чаңгыс эви болур. Партиязын болгаш улустун чаңгыс эви, ажилчы чоннарнын миллион-миллион массалары-биле Коммунисттик партиязын чарылбас харылаазы—бистин улустун сыры катыжышкынын болгаш чаңгыс эвиниң боттанышыкы болур. Совет улус бодуну төрөөн партиязыга кызыгааржок идегелин болгаш эң ханы ынакшылын илергейлеп турар, чүгө дээрге, оон бүгү ажил-чорудулганын дээди хоойлузу болза, чонга, социалисттик Төрээни чуртунга бараан болуру ол бодур дээрзин совет улус билер. Совет улус Коммунисттик партиязын политиканын чайгалыш чок эдерип турар болгаш моон сонгаардаа эдереп, чүгө дээрге ол политиканы ажилчы чоннарнын амьдыралчы эрге-ажыктарын харылап турар. Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязы совет улусту организастап турар болгаш ооң күженишкенин

коммунизмни тургузарынын улуг сорулгаларына углап башкарып турар. Партия бистин чурттуң ажилчы аңгынын, тараачын чоңун болгаш интеллигенциянын чаңгыс аай найралдыг өг-бүлөгө сыры катыштырган.

Совет улустун мораль-политиктиг чаңгыс эвиниң сүлдөзи болгаш тугу болза, улуг Сталинның өлүм чок ады болур. Эш Сталин совет улусту социализмдин бүгү делегейде төөгүлүг тивелгезинге чедирип келген, бистин чурттуң ажилчы аңгынын, колхозчу тараачынарнын база интеллигенциянын чаңгыс аай найралдыг өг-бүлөгө сыры катыштырган. ССРЭ-нин улустарынын чаңгыс эвин болгаш найралын канпап быжыктырган. Ол найрал болза, совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эвини көскү илерээшкени болгаш боттанышыкы болур. Совет ниитилел болгаш күрүне тургузуу бистин чурттуң бүгү улустарынын үндөшин национал эрге-ажыктарына харылап турар дээрзин ол найрал херечилеп турар.

Коммунисттик партия болгаш совет казак буржуаз национализмдин кандыг-даа илерээшкениннеге уdur, улустарын найралын бузар болгаш кошкадыр оралдажышкынынга уdur кажан-даа хайыражок демисеип келген болгаш демисежир-даа.

Совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эви дээрге, экономикалык болгаш политиктиг эрге-ажыктарын чаңгыс эви-биле чөргөшөтүр база ниитилелдин бүгү кижигүнчү эвестеринин уdurтулга болдуруп турары моральдын чаңгыс эптин ол болур.

Социалисттик бүүредир харылаазаларыга үндөшүлөш, буржуаз моральга мырнай удурланышкак принциптерге үндөшүлөш чөре чаа мораль бистин ниитилелде тургустунган. «Коллектив хуу кижилерден бедик, ниитилелдин, Улустун эрге-ажыктары хуу эрге-ажыктардан бедик»—совет ниитилелдин моральын принцип ол. Мынчангаш совет кижиниң—ажылынын, тараачынын, интеллигенциянын моральдык мөзү-шынары—хамыкты мурунда ниити хүлээлгенин—улустук болгаш социалисттик Төрээни чурттуң мурунга хүлээлгенин бедик меделер-биле характерлетире.

Совет кижилериниң моральдык мөзү-шынарының хевирлетиринге Коммунисттик партиянын идея-кижизидилгелиг ажилы, бистин улусту марксизм-ленинчи мировоззренинги ёзуунага кижизидер талазы-биле ажил шиттирлиг удуздузалаг. Коммунисттик моральдын идеялыг утказы болза, коммунизмдин принциптерини шынчы чорук болур.

Совет кижиниң моральдык дүрүмүн XIX съездинге хүлээп алган Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязынын Уставынын партия кижигүнчүлүгү хүлээлгенин тодараткан кезээнде айттынган.

Коммунисттик моральга кижизидилге кижилерин меделеринде капитализмдин артышкыны-биле хайыражок демиселди көрүп турар. Буржуаз психологиянын болгаш моральдын артышкыны бистин совет боттук чүүдүвүске өжөнөшкөс күш болуп турар. Ол күштү ууткаары болгаш буржуаз идеологиянын эдлекчилеринге уdur эптеш чок болурунга совет кижилерни кижизидери бистин ниитилелдин коммунисттик кижизидилгезинде чугула сорулга болуп турар. Коммунисттик мораль совет кижилерин амьдыралычине кирген тудум-на, олар капитализмдин «төрүтүнген демдектеринден» чайлаарлар.

Совет ниитилелдин моральнын коммунисттик характерин бодуну эң-не көскү илерээшкенин бистин чурттуң ажилчы чоннарнын Совет күрүнеге болгаш Коммунисттик партиязыга хамаарылганындан ап турар. Төрөөн чуртунга кызыгааржок ынакшы, патриоттук хүлээлгезинге кызыгааржок бердинген чорук, Ленин—Сталинның партиязын долгандыр сыры катышканы—совет улустун моральдык мөзү-шынарын характерлеп турар чөве бо. «Бистин революциянын чугула чаалап алышыкы болза, совет патриоттар болур кижилерниң чаа угаан-бодалдыг овуур-хеври болгаш идеялыг үндөдөзи бо-

Социалисттик бүүдүрүлгө харылзаалары—мораль-политиктиг чаңгыс эптин экономикалык үндөзини

Совет күрүнеңи экономикалык тургузуу бүүдүрүлгениң чөксөктери болгаш херекселдери капиталисттерин эвес, а улустуң хоулунда турары-биле характерлетире. Бүүдүрүлгениң ниитилел характеринге бүүдүрүлгө херекселдеринде ниитиниң өнчүзү дүгжүп турар: бүгү совет кижилер бүүдүрүлгө херекселдеринге бир дөмөй хамаарылгалы болур. Ынчангаш, бисте бүүдүрүлгө харылзаалары болза, мөлчүлгөдөн хостуг кижилерин кады ажилдажылганын болгаш бот-бодунга дузалажырынын харылзаалары болур.

Бистин чуртка капиталисттик бүүдүрүлгө харылзааларын социалисттик бүүдүрүлгө харылзаалары-биле солаанын түннелинде бүүдүрүлгө харылзааларынын бүүдүрүлгө күштерин характеринге ынакшыла дүгжүрүнү хоойлузу долу делгемни алган, оон ачызында ниитилелдин бүүдүрүлгө күштери дүргө болгаш бүгү тала-биле хөгжүп турар. Импералисттик чурттарда ыңдыг эвес, бүүдүрүлгө күштериниң үй-балай чоруу болза, капиталисттик бүүдүрүлгө харылзааларынын тергиделин түннели болур.

Совет Эвилелинде материалдык чүүлдерин бүүдүрүлгези капиталисттик ниитилелге характерлеп чорук болур мөлчүкчүлөрин байырынга эвес, а бүүдүрүлгө—ажылчы чоннарнын боттарынын херегелдерин хандырынга боттанып турар. «Социалисттик бүүдүрүлгениң сорулгазы кончаа эвес, а херегелдиг кижини, тодаргайлаарга, оон материалдыг болгаш культуралыг херегелдерин хандырып болур»—деп, эш Сталин өөртөкөн («ССРЭ-де социализмдин экономикалык проблемалары», арын 77, орус дылда).

Ынчангаш социалисттик бүүдүрүлгө ниитилелдин бүгү кижигүнчүлөринин эрге-ажыктарын катыштырып турар. Совет ниитилелдин бүгү социал бөлүктөринин экономикалык эрге-ажыктарынын чаңгыс аай чоруу социализмдин кол экономикалык хоойлузу-биле нөмөктетинген. Эш Сталинның өөрдөп турары ёзуугаар ол хоойлууну кол демдектери болгаш негелделери болза, дээди техниканы суурунга үндөшүлөш социалисттик бүүдүрүлгенин үзүктө чок өздөдөшин болгаш болбаазыралдыгезинин аргазы-биле бүгү ниитилелдин үргүчү өзүп турар материалдыг болгаш культуралыг херегелдерин максималдыг хандыраы болур.

Социализмдин кайгамчык улуг артык күштүг чорууну бирээни болза, бүүдүрүлгө күштерин үргүчү болгаш чайгалыш чок хөгжүлдөш социалисттик ниитилелдин бүгү кижигүнчүлөринин хан-дамырындан сонургалдында, ынчангаш күш-ажылчы кижини—бүгү материалдык чүүлдерин бүүдүрүлгө—аар-берге мөлчүлөгө таваржып турар капитализм үезинде бодаан-даа херээ чок ыңдыг энергия болгаш сеткил ханымышкыны биле ажиллап турарында болур.

Социалисттик бүүдүрүлгенин чайгалыш чок өздөлдөшүгө совет кижилерин ханы сонургалды бодуну көскү илерээшкенин оларнын күш-ажылчы идепкейинден, төтүнес инициативазындан, Төрээни чуртувуч чечкелтишкенин херезнге күш-ажылды меделердин-биле көрүп турарындан ап турар. Күш-ажылды бүүдүрүлгөнү беддиринге совет кижилерин хан-дамырындан сонургалдынын көскү илерээшкени болза, бүгү улустун социалисттик чарыгы болур. Социалисттик чарыш социалисттик ниитилелге чогуу таарышкан бүүдүрүлгенин чорудулганында кижилерин кады ажилдажылганын болгаш эш хуузууну дузалажышкынын илердип турар.

Социалисттик бүүдүрүлгениң өздөлдөшүн хемчээли-биле совет улустун материалдык чаагай амьдыралы болгаш культуралыг деңгели бедип турар. Ол дугайын совет улустун чаагай амьдыралынын кол көргүзүү болур ССРЭ-нин национал орулганынын үзүктө чок өздөлдөшүгө

редди-биле херечилеп турар. 1940 чылдан 1951 чылга чедир ССРЭ-нин национал орулганы 83 хуу өскөн. Национал орулга 1952 чылда 1951 чыл-биле дөмөйлөзгө II хуу өскөн. Ынчалза ССРЭ-нин ажилчы чоннары национал орулганын ¼ кирезин бодуну хууда материалдык болгаш культуралыг херегелдерин хандыраынга ап турар, а арткап кезин социалисттик бүүдүрүлгени калбартырынга болгаш өске-даа ниити күрүнеңи болгаш хөй-ниитиниң херегелдинге барып турар, тодаргайлаарга, улустун эрге-ажыктарына аажгалатып турар.

ССРЭ-нин национал орулганынын чайгалыш чок өздөлдөшүн ачызы-биле ажилчынарнын база албан хаакычтарын болгаш тараачынарнын орулгалары бедип турар. 1951 чылда ажилчынарнын болгаш албан хаакычтарын орулгалары 1940 чылдан 57 хуу хире бедик болган. Тараачынарнын боттук орулгалары ажиллап турар чаңгыс кижиге санааны-биле дайын мурундагы денгелди 60 хуу хире ашкан. 1952 чылда ажилчынарнын болгаш албан хаакычтарын орулгалары 1951 чылга уdur 7 хуу, тараачынарнын орулгалары—8 хуу көвүдээ. Бистин чуртка социализмдин тивелгезиниң түннелинде хоорай биле көдээниң аразынга удурланышкак чорук ууткатынган. Ажилчы аңгы болгаш тараачынар найралдыг аңгылар апарган. Оларнын эрге-ажыктары эш Сталинның өөртөкөй ёзуугаар «чаңгыс ниити шүгүмдө, социалисттик тургузуту болгаш коммунизмдин тивелгезин быжылгаарынын шүгүмдө туруп турар» («ССРЭ-де социализмдин экономикалык проблемалары», арын 26).

Капитализмдин болгаш мөлчүлгөниң системазын ууткааны-биле күш-ажылды биле угаан ажилынын аразында удурланышкак чорук чиккен. «Ам күш-ажылдын кижилери болгаш уdurтур ажилдакчылар болза, өжөнөшкөс чорук эвес, а бүүдүрүлгениң сайзыраарыга болгаш экижиринге хан-дамырындан сонургалдыг эш-өнүктөр, чаңгыс аай-бүүдүрүлгө коллективиниң кижигүнчүлөри болур»—деп, эш Сталин бирээни (инда, арын 27).

Бо бүгү болза, совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эвин быжылгаарынын чугула байдалы болган.

Мынчангаш, бүүдүрүлгениң социалисттик аргазы ниитилелдин кижигүнчүлөринин экономикалык болгаш политиктиг эрге-ажыктарынын чаңгыс эвин төрүп турар. Ынчангаш совет ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эвиниң экономикалык үндөшин социалисттик бүүдүрүлгө харылзаалары тургузуп турар.

Капиталисттик базис турда ниитилелдин мораль-политиктиг чаңгыс эви бадунмас, бүүдүрүлгө херекселдеринде хуу өнчү ыңдыг чаңгыс эпти болдурубай турар. Капиталисттик ниитилел бот-бодунга удурланышкак аңгылардан: мөлчүкчүлөрин аңгызында болгаш мөлчүктүргенерин аңгызындан тургустунган. Ол аңгыларнын экономикалык болгаш политиктиг эрге-ажыктары бот-бодунга шуут удурланышкак. Капитализмдин экономикалык кол хоойлууну хөдөлүшкенин түннелинде ол класстарнын аразында чөрүлдээ улам улуу-биле өзүп турар. Эш Сталинның өөрдөп келгени ёзуугаар ол хоойлууну кол демдектери болгаш негелделери болза, тус чурттуң чоңунуң хөй кезини мөлчүрүрүнү, хоозурадырын болгаш ядарларынын аргазы-биле база өске чурттарын, ылаңгыя хожудангай чурттарын улустарын кулдаарынын болгаш үргүчү дээрбөдөөринин аргазы-биле, адактын сөөлүндө эң бедик кончааларны хандырып

Улус демократиясының чурттарында

Кыдатта көдээ ажил-агынын чедишкннери

ПЕКИН. Кыдат болза, чуурга болгаш чуурга продуктуларын экспорттаарынын талазы-биле делегейде эн улуг күрүүлери бирээзи болуп турар деп «Чайна мансла ревью» журнал бижип турар. 1936 чылда Кыдаттан 2.722.080 муң чуурган даштыкы чурттарже үндүргөн. 1936 чылга чедир чуурга болгаш чуурга продуктуларын экспорттаары 61 тонна кудулап баткан болза-даа, хсталганынын соонда экспорт дүргөн-биле өзүп эгелзэн болгаш 1952 чылда дайын-мурундагы үенин эн бедик деңгелинде 40 хуу ажа берген.

Амгы үеде чуурган болгаш чуурга продуктуларын дайын мурундагызындан дыка хөйну даштыкы чурттарже Кыдат үндүрүп шыдаар болгаш чурттуң чонунун амдырал деңгелин чайгылыш чок бедээнин түнелинде доктаамал калбарын турар иштики рыноктуң чуургалар-бы хандырылганын улгатырып шыдаар деп журнал демделген.

Чер реформадын чорутканынын осонда тараачыннарнын азырал куштарынын саны дыка ескен болгаш оларнын ажаалдазы экижээн, оон түнелинде куштуң продуктулуу бедээн. Улустуң казаа чуурга продуктуларын сайзырадып ажилдаар заводтары катат тургузарына дузалаан болгаш чуургаларны садып алырын оранизастаан.

Катышкан Штаттарнын чорудуп турары, Кыдатты садык талазы-биле кыгызышкынын түнелинде Кыдаттан чуургаларны Англияге болгаш Европанын өске-даа чурттарында экспорттаары дыка кудулаан болза-даа, сөөлгү үеде Англия дыка хөй чуургаларын болгаш чуурга продуктуларын Кыдаттан ап турар аларган. Ол чуургаларнын болгаш чуурга продуктуларын өртээ Англиянын АКШ-тан ап турар продуктуларындан 10 хуу чик болуп турар деп журнал түнелинде бижээн.

(СЭТА).

Күш-ажылдын совет методтарын Польшада ажыглап турары

ВАРШАВА. Мурнакчы совет ажилчынарын болгаш инженерлерин ажилынын методтары улучу Польшанын бүдүрүлгелеринде калбаа-биле непереп турар. Колесовтун кестирер бизи, Ковалевтун, Жандарованын болгаш Агафонованын ажилынын методтарын амгы үеде хөй-хөй фабрикаларда болгаш заводтарда ажыглап турар.

Колесовтун кезикчи бизин бир дугаарында-ла «Урсус» деп трактор заводунга үш ай бурунгаар ажыглаан турган. Амгы үеде металлды күш-биле кестиреринин методун чик автомобильдер заводунда, Варшавада Баранский аттыг заводта, Познаньда Сталин аттыг машина тудушкунунун заводунда, Гданьский судно тудар черлеринде болгаш өске-даа хөй-хөй бүдүрүлгелерде

калбаа-биле ажыглап берген. Колесовтун методун ажыглааш, токарлар бүдүрүлгеге нормаларын бүдүн чартык катат ажыр күүседип турарлар.

Чоокта чаа профвилелдеринин Топ Чөвүлелинге бүдүрүлгенин мурнакчыларынын чөвүлел хуралы болган, совет инженер Ковалевтун ажилынын методу үлөтүрүнүн яны-бүрү адырларынын оюн-муң ажилчынарын болгаш инженер-техниктиг ажилдакчыларын ханызы-биле сонуураткан деп ол хуралга демделген турган. Ковалевтин методу-биле ажилдап тургаш, муң-муң ажилчынар күш-ажылдын бүдүрүлгүлүүнү дыка бедидерин, база бодунун мергежилия бедидерин чедип алганнар.

(СЭТА).

Албаниянын күш-ажылчы тараачыннарын чагай чоруунуң дугайында улустун күрүненин сагыш салышкыны

ТИРАНА. Тараачыннарын 1949 чылдан 1952 чылга чедир үе дургузунда күрүнеге дужаар чүдүлдерин талазы-биле өрелерин күш чок болдурунын дугайында Албаниянын Улус Республикасынын Министрлер Чөвүлелинин доктаалы солуннарда парлатынгылаан.

Устүнде айтылган үенин дургузунда тараа, эт, дүк, чуурга дужаарынын талазы-биле тараачыннарын күрүнеге өрелерин күш чок болдуруп турарынын сорулгасы болза, тараачыннарын амыдыралын экижидеринге улуг аргаларын тургузары, а ол ышкаш көдээ ажил-агыны быжыглаары болуп деп док-

таалда чугаалап турар. Тараачыннарга таарымчалыг кылдыр чорутунар моон сонгааргы хемчеглерин барымдалап турар белеткелдерин дугайында чаа санаалдарын ажилдап кылып турар болгаш жоокку үенин дургузунда чазакка көргүзөр.

Ол доктаал болгаш тараачыннарга ажыктыг кылдыр моон сонгаар чорутунар өске-даа хемчеглер болза, күш-ажылчы тараачыннарын чагай амыдыралынын дугайында улустун күрүненин сагыш салышкынын херечизи болуп деп «Сери популит» мурнуку чүүлүнде демделген турар.

(СЭТА).

Венгр ажилчы чоннарын бүдүрүлгеге чедишкннери

БУДАПЕШТ. Венгриянын яны-бүрү бүдүрүлгелеринин коллективтеринин чедип алган чедишкннеринин дугайын, Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлелинин сессиязынга алдар кылдыр июнда калбарган күш-ажылчы чарыштын дугайын солуннар дынадып турар. Июнь 20-де хөмүр даш үлөтүрү хун ооналдазын 104,6 хуу күүсеткен. Пенский шахтерлар ол хүнүн ооналдазын 154,4 хуу, ортааа-заудай шахтерлары—133,3 хуу күүсеткен.

нер; Дюшдьерин В. И. Ленин аттыг комбинатынын нарын прокат цехинин коллектив чартык чыл планынын күсселдзин июнь 23-те доозупкан.

«Ферфирухадьяр» деп эр кижилер хевинин фабриказынын коллектив чаа чедишкннерни чедип алган. «Тайбынын ээлдээнге» киргеш ол коллектив ийги кварталдын планын ажыр күүсеткен.

(СЭТА).

Моол Арат Республикада

УЛАН-БАТОР. Амгы үеде Моол Арат Республикада чоруп турар моол-совет найыралдын айы совет чартыкчыларнын мурнакчы дуржулгазын калбак непередеринин демдээ-биле эртин турар. Ол сорулга-биле бүдүрүлгелерде, араттарын бүдүрүлгеге катыжышкынарында болгаш күрүне ажил-агыларында стажановчулар школаларын тургусукулаан. Ол школаларга совет чартыкчыларын ажилынын методтарын өөренимшаан, ажилчынар болгаш малчынар оларны дораан-на практикага ажылаарыне чүткүп турарлар. РСФСР-нин Дээди Советинин депутаты, сураглы дашчы, Сталинчи шанналдын лауреады В. Королевтун бижээн номун өөренигеш, Улан-Баторда чуртталга болгаш албан черлеринин бажынарын тудуужулары ханаларын салырын оон методу-биле чорудуп турар апарган болгаш бо талазы-биле улуг чедишкннерни чедип ал-

ганнар. Дөртен квартиралыг чуртталга бажынын ханазынын салышкынында аныяктар бригадазы нормалын бүдүн чартык—ийи катат күүседип турар. Аныяк дашчы Намсарай мынча дээн: «Мен шаанда чааскаан ажилдап турган мен. Бүгү чүүлдерни бодум кытыр турган мен. Ам мези дузалакым бар. Бир эвес мен шаанда бир хүн дургузунда 800 тууйбу салыр турган болзумза, ам Королевтун методу-биле ажилдааш, 3—3,5 муң тууйбууну салыр турар апарган мен. Бистин бригада-выстың бүгү ажилчынары база-ла мен ышкаш ажилдап турарлар».

Улан-Баторнун авто-механика заводунун эн эки токарларынын бирээзи Бавудоржи болуп турар. Сураглы совет токар Бушувтин дуржулгазын шингээдин алгаш, ол хүнүң-не ийи—үш нормаларны ажилдап кылып турар.

(СЭТА).

Болгар үлөтүр бир дугаар комбайны бүдүрүп үндүргөн

СОФИЯ. Русе хоорайда көдээ ажил-агы машина тудушкунунун Георгий Димитров аттыг заводу ада-чурт бүдүрүлгезинин бир дугаар комбайнын бүдүрүп үндүргөн. Болгарияда калбары непер-

рзэн «Сталинец—6» деп совет комбайн болгар комбайнга үлөтөр болган. Чаа комбайны шылгааны эки түнелдерни көргүскөн.

(СЭТА).

ГСЧП-нин партия активтеринин хуралдары

БЕРЛИН. Германиянын Социалистич чангыс-аай партиязынын (ГСЧП) бүгү организациаларында—окууртарда, хоорай болгаш көдээ районнарда, а ол ышкаш Герман Демократтыг Республиканың үлөтүрүлүг улуг-улуг бүдүрүлгелеринде ГСЧП-нин партия активтеринин хуралдарын чорудуп турар.

Июнь 23-те Лейпцигге Германиянын Социалистич чангыс-аай партиязынын хоорай активинин хуралы болган, анза 1400 ажыг кижиги киришкен.

Илеткел сөөлүнде санал-оналдарга 16 кижиге чүве чугаалаан. Боттарынын бүдүрүлгелерин оларнын партия организациаларынын чөнгээчилерден канчаар камгалап турганын чүве чугаалаан кижилер чугаалап турганнар. Оон ангыда олар партия организациаларынын удуртүр черлеринин адынга элзэн хөй шүгүмчүлелдерин кылып, адаанда өрү шүгүмчүлелдин четпес калбарып турарын болгаш чонунуң ортузунга тайылбыр ажилынын кошкак чорутуруп турарын демделген турганнар.

ГСЧП-нин партия активтеринин хуралдары Шверин, Нейбранденбург

(СЭТА).

Герман Демократтыг Республиканың чону партияга болгаш чазакка бүзүрелин илередиң турар

БЕРЛИН. Даштыкы күрүүлери-нин Берлинде хөдээлинекилеринин фашистич чөнгээчилерин Герман Демократтыг Республиканын чону бужартадышкын-биле каргап турар. Оон-биле кады Герман Демократтыг Республиканың ажилчы чоннары болза, Герман Демократтыг Республиканын чазанын дайзыннарнын халдаашкынарын ойтур шаваарынеч ууланган хемчеглерин деткир деп чайгылыш чок шийтпиринин илередиң, республиканың чонунуң амыдырал байдалын экижидеринин талазы-биле чазактың хемчеглеринге байырлап турарлар.

Амгы үеде республикада бүдүрүлгелерин ажилчынарын болгаш албан-хаакчытарын хуралдары, партия активтеринин хуралдары чоруп турар. Герман Демократтыг Республикада чонун амыдырал байдалын экижидер сорулгалыг чаа уулангышкынын ол хуралдарга тайылбырлап, күрүне болгаш партия ажилдакчылары, хөй-ниити организациаларын төлээлекчилери чүве чугаалап турарлар. Хөй кезинде ол хуралдар болза, Герман Демократтыг Республиканын чазанга болгаш Германиянын Социалистич чангыс-аай партиязынын ТК-зынга республиканын ажилчы чоннарын бүзүрелин болгаш бердигенин, чазактың сөөлгү хемчеглерин амыдыралга ботландырамын талазы-биле шийтпирлиг деткирчегин көргүзүрине оларнын беленин көргүзүүнө шыячп турган.

Сталинштатд хоорайда «Ост» деп металлургия комбинатынын ийги домен суугузуңуң ажилчынары империалистич агентлерин чөнгээлиг үлгедиглерин буруу шапканнар. Олар Герман Демократтыг Республиканын чазанын хемчеглерин чүүлүдүзүңүп, күш-ажылдын бүдүрүлгүлүүнү дыка бедиткенер. «Шойнуң немедде тонна бүрүзү чөнгээчилерге согуп болур» деп слар бижээннер.

Цвиккауада «Хорх» деп автомо-

(СЭТА).

Италиянын ажилчын ангызынын партияларынын саьлдарынын өзүшкүнү

РИМ. Итали ажилчы чоннарын иштинден дыка хөй кижилер коммунистич болгаш социалистич партияларже кирерин үргүлчүлөп турар деп демократтыг солуннар дынадып турар.

Неаполь университетинин философиянын сураглы профессору Франческо Альбергамо болгаш ол хоорайнын дээди өөредилге черлеринин, литературанын ийи профессорлары коммунистич партиянын ол черде организациа-зынче билдиришкннер киргенер. Оларнын бижип турары: «Тайбын болгаш хосталга дээш демиселдин бо чылдарын дургузунда бистич чоокшулажы бергенивис ажилчын ангы болза, биске үнелиг чүүлдерин айтып берип турар башкывыс апарган, чүге дээрге ол чүгле бодун хостарынеч эвес, харын бисти, интеллигенттерин, база им-

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореянын Улустуң армиязынын Кол командидалынын дыңнады

ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязынын Кол командидалынын июнь 25-те медээлзени болза: Эрткен хүнүн дургузунда Улустуң шериглери Кымхва районга болгаш Юртонун мурнуу-чөөн талазынга ийи километр черге дайзынга удур камгаладдын кадыг-дошкун тулчушкуннарын чоруткан.

Июнь 24-те дайзыннын 60 самолёттары Ненчжин уездине Ненчон районну араатанзы-биле бомбалаан болгаш боолаан.

Июнь 25-те дайзыннын самолёттары адар адыжы-аңчылар дайзыннын ийи самолёдуң аңдара аткан.

(СЭТА).

Корея улустуң агрессорларга удур хосталгалыг шимчээшкннинин үш чыл болганы

Пхеньянга болган хурал

ПХЕНЬЯН. Агрессорларга удур, америк-англи интервентилерге болгаш лисанманчыларга удур, корей улустуң демиселинин үш чыл болганына холбаштырган хурал июнь 24-те Пхеньянда болган. Хуралга Кым Ду Бон, Пак Ден Ай, Цой Ен Гей болгаш Корея Улус-Демократтыг

Республиканын чазанын болгаш күш-ажылчы партиянын өске-даа удуртукчулары олуршкан. Корея Улустуң армиязынын кол политэргелинин начальниги Дой Чон Хек илеткел кылган.

(СЭТА).

Корея тараачыннарын бедик дүжүт дээш демисели

ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демократтыг Республиканын тараачыннары бо чылын улам бедик дүжүттү алыр дээш демисежиң турарлар. Амгы үеде ристи шөлдерге көжүрүп олуртуру чедишкннин дооступ турар. Июньнун ортан үезинде Хванхэ

можунуң тараачыннары рис олуртурулуң планын 93 хуу күүсеткен, Канвон болгаш Муриуу Хамген можуларга—94 хуу, Таян жомуга—96 хуу күүсеткен.

(СЭТА).

Марокконун компартиязынын чингине секретарын кара бажындан хостааны

ПАРИЖ. «Юманите» солунунун дыннаканын эзугаар алырга, июнь 24-те Парижтин апелляциялыг судунуң истелге палатазы Марокконун коммунистич партиязынын чингине секретары Али Ятаны түр хостаар деп доктааткан.

Али Ята 1952 чылдын сентябрьда шийттирген болгаш кара-бажынга хоругдатырган турган. Оон соонда ийи ай болгонда Касабланкада апелляциялыг судтун истелге палатазы ону түр хостаар деп доктааткан, ынчалза-даа Парижтин шериг прокуратуразынын чанында суд байсаакчызы Мишель «күрүнениң даштыкы айыыл чок чоруунга халдаашкын» талазы-биле буруудадышкыны Али Ятага таварыш-

тырганы-биле холбаштыр ол шийтпирни күсседирин соксадып каан турган.

Али Ятаны хостаарынын дугайында шийтпирни депшильгелгил пардалга болза, демократтыг күштеринин, база хамыктын мурнунда марокко улустуң болгаш Франциянын ажилчын ангызынын улуг тиелелге кылдыр үнелеп көрүп турар.

Июнь 24-түң кезезинде «Фрэн» кара-бажындан Али Ята үнүп турда Парижте чурттап турар марокко студентилер, Француз коммунистич партиянын төлээлекчилери, Франциянын республиканын аныяктарынн эвилелин болгаш өске-даа демократтыг организациаларнын төлээлекчилери анза ужурашканнар.

(СЭТА).

Пирсоннун Ли Сын Манга чагазынын дугайында Англиянын даштыкы херектер министрствоозунун төлээлекчинин медеглели

ПАРИЖ. Франс Пресс агентелинин корреспондентизинин Лондондан дыннаканын эзугаар алырга, Кореяда туттурган шериглери Ли Сын Манн «хостаанынга» удурланышкынын илереткен, Кол Ассамблея даргазы Пирсоннун чагазынын дугайында чүве чугаалааш, Англиянын даштыкы херектер ми-

нистерствоозунун тускай төлээлекчи болза, президент Ли Сын Манга чагаа чоруткан, КНО-нун Кол Ассамблеязынын даргазы Пирсоннун инициативазынга англи чазак байырлап турар болгаш оон илереткен бодалына катыжып турар деп медеглээн.

(СЭТА).

Харысалгалыг редакторнун хүлээлгезин түр күүседип турар М. Н. ЛЮНДУП.

СЭЭКТЕР—кадыкшылганын хоралыг дайзыннары, олар—ижин тифинин, дизентериянын, туберкулезтин, глистеринин болгаш өске-даа аарыгларнын халдаварларын тарайп турарлар.

СЭЭКТЕРНИ ЧАГДАТПАНАР!

Аыш-чеминер тогланчызын, хирлиг саваларны чогуур өйүңде аштап арыгларан. Аыш-чеминерни болгаш саваларны сээктерден дугланар. Херим-кажаа, бажың шитин арыг тургузунар.

СЭЭКТЕРНИ НЕПТЕРЭЭР ЧОРУН БОЛДУРБАНАР!

Оларнын өзүп-төрүүү уязы—өдөк болгаш чуунду поктарны чогуур өйүңде арыглап аштанар! Чуунду төгөр уургайларын болгаш пок чыгыр өске-даа черлерин үттерин так кылдыр дуглап, оларны хлорууг чугай ийикпе, азы хоюг довурак-биле бысканаап чажынар.

СЭЭКТЕРНИ ЧОК КЫЛЫҢАР!

Бүгү-ле аргалары болгаш чепсектерин хереглеер: сөөк хораннар суук чүүлдерни, хораныг саазынарын, чыпшындар саазынын, 2 хуу чигир аялдиригилгил формалынын, сөөк шүүрлерин болгаш өске-даа чүүлдерни.

БИЛИП АЛЫҢАР: чазын ийикпе, азы чайнын эгезинде чангыс сөөкти өлүрери чайнын төңчүзүңде мун сээктерни өлүргени-биле бир дөмей болур.

Тыва областын санитар-чырыдышкын бажыны.

Күрүне страхованиезинин амы камгалаары болза, ажилчы чонунуң материалдыг байдалын экижидер сорулгалыг. Страхованиезин чангыс азы элзэн каш хевирлеринге болгаш кандыг-даа хемчээлдиг түңге амын камгаладып ап болур.

АМЫ КАМГАЛАЛЫНЫН КЕРЭЭЗИН ЧАРЫҢАР!

Камгалатырганынын керээзини хуусаазынга үүктелишкннин болдурубанар!

Күрүне страхованиезинин инспекциязынга болгаш агентиянине амы камгалатырганын дугайында айтыргыны тургузунар! Күрүне страхованиезинин эргелели.

оралакчынын, партийи амыдырал, культура болгаш амыдырал килдистеринин 3—68, иштики информация, бухгалтериянын — 3 — 65